

Правописције не воле Србство и србско

01.06.2016.

Илија Петровић

- Да ли смо српи – питање је сад. Двадесет трећег маја **7524** (2016) године, Српској академији наука и уметности, односно њеном Одбору за стандардизацију српског језика (коме је академик Иван Клајн на челу), у Београду, Књаза Михаила 35, послао сам писамце следеће садржине:

Поштована Господо,

Некада, док сам ја био мали, оно што јесте – могло је бити и друкчије, али данас, у већ разрађеном вишепартијском друштву, вреди и другачије, и другојачије, можда и друкче и друкше – само да се неко тога раније сетио.

Србски или српски ?

Ово је срп	А ово је печат СРБСКОГ УЧЕНОГ ДРУШТВА из 1864 г.
	

У међувремену, навикнут да завирујем и у о оно од чега се не живи, читам у разним текстовима, на разним странама, нарочито на такозваним друштвеним мрежама, да се **придев “српски” пише као “србски” а именица “Српство” као “Србство”**, ово последње понекад и малим почетним словом. И на истим тим мрежама, у коментарима, упадљиви су помало свађалачки осврти на слово “п” у тим речима, осврти понекад уперени против оних који користе то слово, али, истини за вољу, много чешће против језичких стручњака “по функцији” задужених да брину о језичкој чистоти и правописању. Неколико пута видео сам да коментаторима није право што им се натурају обележја некаквога српа, а овде наводим само крајносни пример који казује да је “ћирилица србска а антисрби су српски српофили у корист народа који се зове српови”.

Питајући се због чега правопис не би изузео “срп” и дозволио “срб”, кренуо сам у потрагу за речима које би могле успоставити барем примирје између важећег правописног једначења по звучности и творбеном месту и пробуђеног народног осећања према вредностима сопственог језика.

Прво су ми, ко зна због чега, пале на памет речи **роб** и **гроб**, да бих одмах запазио како се у придевској употреби оне уопште не слажу: према садашњем пропису, робу следују ропски и ропство а гробу само гробни, ваљда због тога што се не досећам да ли сам икада чуо речи гропски и гропство; има само гробље, понегде и гробовље, место по коме се највише саде гробне плоче.

Док сам покушавао да смислим због чега се придеви **хлебов** (хлебни) и **кубов** (кубни) понашају као и придев гробов а не робов, и због чега је конобар у хотелском ресторану мојој унучици на тацни донео хлебић, појавила се реч **клуб**. Данас се рачуна да је придев клупски једино исправан (ни за живу главу клубски), али сам се одмах запитао да ли се за наслон на клупи може рећи да је он клупски; ако може, како ће необавештени читалац (а таквих је онајвише, мада сви они о сопственом правописном знању мисле најпохвалније) знати да ли се ради о клубу или о клупи.

И трудећи се да домислим да ли је иједна клупа потребна клубу (осим за резервне играче и чланове стручнога штаба) и како се клупа и клуб слажу “у роду, броју и падежу”, а нарочито у придеву, један **зуб** из вилице подсети ме да би требало да навратим до зубара. Па дабومه, зуб! Није у питању зупски него зубни лекар, али зато није презиме Зупчић него Зубчић. Ко зна због чега, присетих се да сам својевремено познавао једног новинара по презимену Тобцић, али ми је то само унело забуну “у сопствене редове”.

Зашто, питаћете се, пошто не знате да ми је прија (мајка моје снахе) пре неки дан саопштила да је наш унучић већ убуцио и да је “као **топчић**”. Топчић, дакле, а не тобцић или, не дао бог, тобчић. Очас сам разабрао да се топу може тако јер је јак и јер је могао удесити да онога који барата његовим саставним деловима назову **тобција** (по чијој је “функцији” онај поменути новинар добио презиме) а нетопчија или тобчија.

Када сам се већ са клупе за чланове стручнога штаба обрео у артиљерији, било је природно да завириш и у њен **штаб**. Док сам покушавао да препознам штабски шатор, на тренутак сам се запитао да ли би тај шатор могао бити штапски. Добро, у некој тамо батерији на положају, штапови би могли бити искоришћени, или искориштени, у разне камуфлажне сврхе, али шта би они радили у неком генералштабу, међу генералима, момцима задуженим за разне стратегије а не за забадање којекаквог коља у виду штапова. Таман ја у таквом медитативном стању, кад – трже ме телефонски позив, зове ме један другар препун правописног знања. Да не бих заборавио на чему сам, одмах га питам шта да радим са штаповима из моје забринутости. “Може и штапски и штабски, с тим што најважнији тумач тих и таквих недоумица даје предност штабском”.

Може, значи, и тако и онако, али остаје нејасно због чега за **јамб** може само јампски (вероватно и за дитирамб, дитирампски). Затечен у таквој “нејасноћи”, себе сам додатно збунио потпитањима да ли, примера ради, **глиб**, **дроб**, **свраб** (сраб), жљеб имају некакав придевски облик у коме би се њихов уснени глас “б” чуо као “п” и тако био записан.

Збуњен тим “открићима”, нисам могао а да се не сетим некадашњег вечитог мало Претседника а нешто дуже Председника, али и чињенице да сам некада, чак и у његовом времену, имао више сретстава него сада средстава.

Новак Голубски (1819-1890), један од команданата у одбрани Сентомаша, потоњег Србобрана, у Буни 1848. године а против мацарске револуције, није могао знати како ће правописције (Боже, Боже, зар и тако може?) из Матице српске (и шире), после више од једнога века одлучити да му улепшају презиме пошто није усклађено са правописним правилима, па је, у договору са женом, Матици српској оставио 53 катастарска јутра и 1.210 квадратних хвати (за не много упућене, то је “цирка око” 30 хектара) обрадиве земље у Србобрану, у просветитељске сврхе. Годинама, све док се то могло, Матица је из те задужбине давала награде за књижевне радове, што једном делу Новакових потомака из Србобрана није сметало да у телефонском именику за 2006. годину очувају своје право презиме – Голубски; онај други део, пошто се повремено бави ишчитавањем кабасто зорли учевних књига

(како би то рекао мој друг Петар), и правописа, наравно, иселио се из Голубских и отпутовао у Голупске.

Помислио сам још, мада ми се то одмах учинило мало натегнутим, да би у “источној” варијанти могло бити родољупство и родољупски а у “западној” домољупски и домољупство, пошто је постало уобичајено да се глас (или слово) “б” чува у речима **домољубље и родољубље**, ако им већ није по вољи патриотизам, у савременој домаћој демократији протумачен као “последње уточиште лопова”.

Иако сам по природи “финац”, пред очи ми искочи реч злојеб, редак звер у јавној употреби (осим, можда, на даскама које живот значе), али би се, ко зна из кога разлога, правописарски морао прилагодити **хлебној** (а не хлепској) формули.

Са **стубом** није све ишло тако једноставно јер се још није могло установити да ли је ико користио придев ступски, ни у римованој ни у модерној поезији. Није, наравно, али је зато у штампарству познато да се текстови могу слагати једностубачно, двостубачно, вероватно и вишестубачно, никако једноступски... **Помињући Вука Љешевоступца у своме Горском вијенцу, владика Раде није се бавио стубовима и ступцима, он је, не упуштајући се превише у ортографију (“Дану Вуче из Љешева Ступа”) и јасно назначујући да је Ступ (а не стуб), и то Љешев, завичајна одредница дотичнога Вука, само замолио човека да узме гусле и да разговори окупљене црногорске главаре.**

Тек што избистрих и ту недоумицу, однекуд ми се појави мисао краља Николе да **“у слапчине и скитача / заштитника пуку није”**. За ову слапчину најпре помислих да би могла бити словна грешка у краљевском рукопису и да се ради осплачини, али сам, уверен у краљевску безгрешност, такво светогрђе одмах одбацио, посебно због тога што сам се сетио да у природи постоји и хидролошка појава названа слап. Ако ли се ради о некој превеликој воденој маси која пада са повеће висине, била би то слапчина, али онда искрсава врло озбиљно питање какву би улогу она играла у социјалној (душебрижничкој) лирици једнога краљевског песника, макар и у тешко проходним брдима.

Мада поезија није у сродству са **фудбалском** (донедавно ни са футболском) игром, учини ми се да су спортски новинари решавали правописне недоумице вештим дриблинзима. Један од таквих дриблинага био је и онај којим је левокрилни нападач **Зебец** “упадежен” у генитив као Зебеца, уместо Зебца, или Зепца. (Ово последње, уснено у оба примера, требало би, ваљда, да стоји упоредо са непце, “објекат” у усној шупљини, у генитиву множине небаца, изведено од мало небо).

У таквој околини пролетали би и **вбрац** и **кобац**, али нек их.

Ожеднео од толике “мисаоне еквилибристике” а далеко од чесме, човеку дође да зажали што није стваран по примеру онога **баобаба** (пореклом са Мадагаскара), који у себи, ко зна због чега, у чему и помоћу којих трикова, складишти воду. Аха, баобаб, али уз њега и питање чему та баобапска вода или је то о води само бапска прича. Баш због те бабе могла би се та вода звати и баобапска, али томе противречи недоумички речник да јесте Сергеј **Бубка**, али би “правилније” било Сергеј Бупка, као што је правилније **одбрамбени, прехрамбени** или **стамбени**, иако није ни стам, ни прехрама, ни одбрама; могло би бити да је ово последње у западној варијанти познато као обрама, али само да би се на истоку могла употребити обрамица.

Ако већ може и битки и бици, у Лици и Лики (мада ређе), Руменки и Руменци, гротески и гротесци (помање добро), гуски и гусци (ово друго мало необичније иако правописније), зашто не би могло Црвенки и Црвенци (мада се нико још није сетио да овај други облик употреби). Може гускица и гушчица, порцулан и порцелан (овај други правописно забрањен, мада безразложно), пролетни, пролетњи, прољетни, прољећни, прољетњи, мада је најбоље пролећни, пројектовати и пројигирати (иако још није доказано да постоји пројикат), проказан и прокажен, добијен и добивен. Може Храдчани, могу Подхум и Потхум, може из Забрдца, може из Бргудца, може боговаћки и боговађски, али неће бити лоћки него лођски. Наравно, може дра, дру, дром, али то нико и не слуша, чак ни они који прате драматична догађања на друмовима док језде према аеродрому.

Има вероватно и других дублета, двојника и двојница (чак и у музици), али је то потписнику ових редака остало непознато јер није био на часу када се о њима говорило.

Но, да се вратимо на сам почетак и питању због чега нешто у Србству није србско него српско у Српству. И да, уза све наређане и друге изузетке, поставимо питање због чега правописцима смета слово, и глас, “б” у речима које се тичу Срба. Ако то слово није сметало Друштву (Друштву) Србске Словесности и Србском Ученом Друштву, претходницима (а не предходницима) данашње Академије, због чега данашњој Академији, односно њеном Одбору за стандардизацију српског језика смета да пропише да се у речима са трима првим словима “срб” а испред сугласних “к”, “с”, и “ч” на четвртом месту (Србкиња, Србкињица, србски, Србство, Србче – сачува треће слово, без обзира на то да ли ће неке бити тешко да прихвати такву договорну норму.

(Уз претпоставку да Српце, искрај Кучева, и Српци, у Македонији, нису именовани по срповима, већ су крштени по некадашњим тамошњим Србима, наведеним трима сугласницима треба прикључити и “ц”).

Све то чак и уз допуштење да се робови одреде хоће ли се и даље држати свога затеченога ропства и његових ропских ланаца или ће прихватити, као “правописније”, робство и робски (или робовски) менталитет.

На крају, ваља навести и питање једнога наивног Србина због чега би се Србство и све оно што Србима, не од јутрос, припада по србскоме праву (или основу) – гурало у правописне окове намењене робу или у прокрустову постељу прилагођену клубу, баобабу, стубу, топу, клупи, српу, штапу, јамбу, гускама, врапцима и сличним “справама”, нарочито оној већ олињалој подметачини са католичког запада да је етноним Србин изведен од латинске речи сервус, роб, робски, ропски.

Па, ако се већ наши генерали правописно бране од штапа и штапова, зашто исту (или сличну) заштиту од српа и српова не пружити јаднијем Србима.

С особитим поштовањем за ваше мишљење и о овом питању, које ћете ми, надам се, изложити у писаном облику,

Илија Петровић

www.ilijapetrovic.net.au.net

Научни одговор. Одговор је стигао брже него је то ико могао очекивати (27. маја), толико брзо да постоји оправдана сумња да је “одговорник” већ унапред имао припремљен одговор на писмо за које није ни знао да ће му стићи преко Српске академија наука а мимо Одбора за стандардизацију српског језика:

“Поштовани г. Петровићу,

У Академији су ми дали Ваше писмо. Видим да много волите да размишљате о речима, па се чак и за непостојеће речи питате зашто не постоје. Опростићете ми што ће моје писмо бити знатно краће од Вашег: имам проблема са видом, па не могу много да пишем.

Писање срп-ски од корена Срб-, услед једначења по звучности, јасан је пример фонетског писања по Вуку (“пиши као што говориш”). Било би парадоксално да од тог основног принципа одустанемо управо у називу народа и писма. Изузеци су у Правопису предвиђени у транскрипцији речи и имена из језика у којима нема једначења, нпр. латинско адхезија, јурисдикција, плебс, из западноевропских језика штрајкбрехер, политбиро, нокдаун, гангстер, имена Редфорд, Тбилиси, Мекдоналд и сл. (члан 20в). У именима из словенских језика, мада га они у својој ортографији обично не бележе, постоји уједначење, па зато и ми пишемо с једначењем: Бупка, Дупчек, Безборотко, Храдчани, Преткавказје и сл.

Придев од клупа не постоји, и нема никакве опасности да неко неће схватити да “клубске просторије” значе просторије клуба. Такође је свима јасно да је штапски официр – официр у штабу. Ступ је забележено у речнику М(атице)С(рпске) као старија варијанта од стуб, као и слапчина = слаботиња. Што се тиче домаћих презимена, њих одређују матичне књиге а не Правопис. Обично се неко од предака, у прошлом или претпрошлом веку, потрудио да писање усклади с вуковским правописом, а ко није, ако је из традиционализма задржао облике Зубчић или Голубски, данашњи носилац има право да задржи такво писање. Презиме Зебец се у некадашњој Југославији усталило с променом Зебеца, Зебецу, јер штокавци немају непостојано “е” као кајкавци.

Порцелан је правилно (од итал. порцеллана), тако је и у Правописном речнику, а порцулан је хрватски погрешни облик који се делимично проширио и код нас. Пројигирати је од латинског глагола proicere, а од његовог партиципа proiectus је пројект, пројекција и пројектовати. У нади да сам на Ваше недоумице одговорио, срдачно Вас поздрављам

Иван Клајн

(електронска адреса)”.

Осврт на одговор. Потписник овог одговора (у даљем тексту: Одговорник) познато је лице у лингвистици: романиста “по функцији”, Србин по презимену (мада Википедија тврди да је по оцу хрватско-јеврејског порекла) и изнадкадемијски и изнадодборски судија за језичка питања у Србији. Да је друкчије – не би му, мимо Одбора, “у Академији... дали писмо” за Одбор, нити би примљено писмо користио као повод да се о наводним недоумицама једног аматера – незналице, такорећи -, у простонародном говору упусти у ћаскање о употреби наводно непостојећих речи; ако је већ отворио писмо намењено Одбору за стандардизацију српског језика, био је ред да одборнике упозна с оним што је у томе писму писало.

Али, не, Одбор за стандардизацију српског језика за њега је сувишна (непотребна) форма а није се ни досетио да се позабави кључним питањем постављеним у добијеном писму: због чега се у Србији не може писати србски и због чега у Србији није допуштено Србство.

Све оно друго, и у писму и у одговору, било је игра са речима (“вербална еквилибристика”, за оне који воле страњске изразе) и, барем што се писма тиче, бавило се зловољом оних

који у Србији воде (усмеравају, натурају) језичку политику и пружају тврдокоран отпор сваком покушају да се коначно стане на пут носиоцима и тумачима несрбског (антисрбског) језичког наслеђа.

Ако је Одговорник узгредно поменуо Вука (што да не, и улица у којој станује, због његових заслуга, Одговорникових, именована је по Вуку, ни мање ни више него Карацићу) и “јасан пример фонетског писања”, учинио је то само због тога да би могао устврдити како би прелажење са речи “српски” и Српство” на “србски” и “Србство”, “било парадоксално” кршење “основног принципа” о једначењу по звучности “управо у називу народа и језика”.

Ако је, пак, очувани уснени сугласник “б” у презименима Зубчић и Голубски оправдао записима у матичним књигама, како се исти тај Одговорник није досетио да су и “србски” и “Србство” некада били уматичени баш тако, са сугласним “б” а не “п” на трећем месту, те да неком његовом језичком претку, српском српофилу, ништа није сметало да то превиди и Србе преведе у српе. Да ли је тај предак био малочас поменути Вук – споредно је питање, али се не може занемарити потпитање једнога наивног коментатора Одговорникових ставова о “парадоксалности”, “јасном примеру фонетског писања” и “одустајању” – није ли тај “основни принцип” смишљен само зато да би, као штетан, био подмукло смештен “управо у називу народа и језика”

Како је извесно да данашњи српофили, односно србофоби, нису расположени да размишљају србски, онима који пишу по свом језичком и националном осећају преостаје само да, без обзира на тренутну снагу својих академичких, одборничких и разних других форумских неистомишљеника, остану верни Србству и србској националној мисли.

Чак и ако им се неистомишљеници из назначених “важних структура”, Академије наука, на пример, или Одбора за стандардизацију српског језика, или, можда, Комитета за заштиту стандардизованих језичких догми, наругају због тога што, у одбрану својих језичких ставова, “воле да размишљају о речима”. Боље и размишљати, наравно, него се, како је то говорио покојни Тито, “држати неког правописачког прописа као пијан плота”. Није искључено да је овако брз одговор – као из оне жуте дуње и зеленог бора – стигао благодарећи претпоставци да Одговорнику није ни стало до размишљања “на задату тему”; на непостављена питања он из рукава, офрље, истреса ко зна када и за какве неприлике припремљене одговоре, односно “фразетине”, како је то некада говорио његов догматски друг Стипе.

И све то у условима када **правописци** је сва могућа једначења и неједначине стављају у изузетке, али зато србском језику и Србству не дозвољавају да опстоји као правило од изузетака.

А да ни србско и Србство не би једини били подвргнути правилу, одборници су се потрудили да поставе још једно правило: преко свог овлашћеног Одговорника они су забранили да се од клупе прави придев (крупски, на пример, или клупан, или клупећи), ваљда због тога што је клупа готов производ а не неки нузпроизвод или, не буди примењено, сировина.

Било како било, одборнички Одговорник, али и академички, открио је током ове кратке преписке у по једној коверти да постоје и “непостојеће речи”, али се још увек не зна да ли у ту врсту спадају и правописци и са њима, по звучности или по месту творбе, уједначене правописције.

Они који своје достигнуто место на научној лествици штите срповима, или српима, свеједно.

Мимо тога, и даље остају отворена барем два-три питања:

а. да ли одборници за стандардизацију српског језика уопште знају да у Уставу Републике Србије постоји члан 10 (“У Републици Србији у службеној употреби су српски језик и ћирилично писмо”);

б. да ли се при сачињавању одредаба о стандардизацији српског језика води рачуна и о потреби да те одредбе могу бити примењене; и

в. да ли је Одбор за стандардизацију српског језика, који делује у окриљу Српске академије наука, учинио ишта да се у Земљи Србији, у складу са чланом 10. Устава Републике Србије, стандардизује употреба српскога језика и српске ћирилице.

Да ли се тако нешто догодило -, потписнику ових редака није у памћењу, или у сећању, још мање у злом памтилу.

ИЗВОР: Васељенскатв